

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. / Fylke: Opland
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Holbu
 Emne: Hed og Plog. Bygdelag: Søndre Holbu
 Oppskr. av: Claus Kr. Dyste født 1886 Gard: Dyste
 (adresse): Holbu G.nr. 6/ Br.nr. 9

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Det merke etter eiga røynsle
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Endel etter Claus Høllershagen gardbruker i Holbu 76 år.

SVAR

1 Hed og Plog er brukt så langt tilbake som man veit om her. Det går nok sagt om de første jordbrukere var hakkebønder. De hugg med skogen og brende den og trakked i brandtomben, såde rug den, myllet den med med gjev.

2 Hedem var nok brukt delvis til å kryssale eikene med fjøre sårungen på bestefar og olderfar tid. Olderfar og Bestefar brukte gården fra 1819 til 1888.

Det den egentlige har vært brukt til er å kjøre opp furer for potetledning, og å kjøre mellom furerne (hypper) med. Når den blev brukt til å hypper potetene slo man på noen klårer på begge sider av skuren like med mot vektene. Disse klårer spillet frem mot vektene så de skjøv jorden til side og opp så som skuren blev bred og potetfuren høiere.

Til for en 50 år siden blev nok aren brukt i enkelte høve til å kryssale eiker som året før var poteter på — fjøropotetland som det kaldes her.

Da bruktes som regel en bokdunstharv tvoreller det blev sådd med hånd og nedmyllet med slottcharv.

3 Noen hypperplog utenom aren vært ikke for kollet kom for ca 30-40 år siden. Aren blev

nok brukt for det meste siden også. Nu brukes
huse hakke meget.

4 Særen som er brukt her er mest i sikkhet med
fig. 3. Særet styret varst både med inntapping
i artraumen slik som på fig. 3. Eller har det vært
inngjedd i traumen nedre del så lenge til vokstret
har gått igjennom traumen og styret nedre del, på
langen til vokstret var det opbrukt ved jinger slik
at både vokstret og styret ble stund fast til traumen.

5 For en 60-70 år siden ble det brukt endel slike
drag som fig 4 her. For en fyrre år siden fantes
resten av samme slike en enkelt gård.

Skakklerne er det som vesentlig har vært brukt
som drag for tra.

6 Den benyttelse som er brukt her på de forskjellige
del av arn er vokstret, traumen, og styret, det er
i på styret kalles kakkum. På enden av traumen
var et klaveantag bedlag med en ring i til å
feste ved skakklet. Det kaltes for "drekke" for å
dypt arn skulle gå var gjort en bane ind mot enden
av traumen på klaven eller drekk, slik ringen ble
holdt oppe eller med ekkelom hvor dypt in ville
arn skulle gå. Gjorde en oppover bakken ble den
flyttet opp nedover, nedre. Til gjeldligere regulering
var en skanning oppe på traumen som fig 3 C. Og en
eldre type drekk, Krok!

7 En Njunder ikke til andre ardtypen en de som ble
brukt for en best og hadde samme vokstretbrede.

8 arn med vildgjøl eller over Njunder ikke.

9 Et ordet arn er brukt om enkelte traer typer Njunder ikke.

De traer typer vi hadde i gammel tid, var skakkum, Krokkin=
kum, og valskum, til hit for 1900.

11 Ardtypen av fig. 5-7 Njunder ikke.

12 Slagerne ble enden gjort på gårdene. - (det var smitt på
de fleste gårder i gamle dager) eller for byggedemeter som hadde

små deler og der det som håndværk ad ved samme redskapsføring.

13 Fra 1800 eller sikt i 1890 åra har det været overgang til udelukkende i brukt fabrikkploger. Her i Nollen var Mathias Tomteoy og Torve og Helmer Smedstads Smedstad de sidste plogsmiddler. Helmer Smedstad gjorde ploger til sikt i 1890 årene.

Smedstad ploger som den kaldes kostet 35 Kroner. 14 Et Grundploger har været brukt her i gammel tid er sikkert, men hvor stor udbredelse og hvor længe det er siden, er desværre ikke kjendt længer, men medtænke være av dette har som smågutt sett en slik i Kollerhagen en gård i Nebolaget her. Et par er også på Tolun husets Skenberg.

Kjendende foderåsmann i Kollerhagen Lars Oplyste at denne plog, som lignet mest på fig. 9, blev sammensatt av gammel redskap, kasted ut og ødelagt da de i 1896 bygde nye uthus på gården. Han oplyste også at hele ploger var av tre, som var beklædt med jern. Jernet var tykkere en plattjern og festet med jernnagler som var godt medfældt i beklædet slik at molden ikke satte sig på plogdelen. Veltjölten var tilarbeidet så den trådte en midtstilling. Sålen eller som den kaldes her, (Laugetiden) var også av tre beklædt med jern.

15 Plogspaden av tre var brukt så længe de gamle plogtyper, var i bruk. Til i lange plogspaden på det ene hornet på skuret med hadde ein en lötke tang eller ei vinnespinnig, eller var det slik at ein kunne få festet den stikket på plogspaden hadde ein den der.

16-17 For det mest blev ploger veltet til den siden veltjölten er, men det kjendte også at man slog på klås på isen slik at den blev veltet til den motsatte side, for i spare veltjölten for unødige stikkasje.

18 Plogene velbet bare til Tröiere.

19 Den almindelige dybde på furer 4 a 5 Tommer

20 De gamle ploger var ristil på.

21 Plog av typen fig. 10 har ikke været i brug her.

22 Til å kjøre ploger og harver fra gården og ud på åkren bruktes enten frekoning eller skudrag.

Skudrag var også en frekoning det bruktes også til å kjøre sku av åkren med.

23 Falkusleploger vises ikke om å ha vært i bruk her.

Den elste model av de brukte ploger her er den som ligner fig. 16 i styret og understell, men fig 14 i åren og ristil.

Her har ikke vært brukk annet navn en arhaus for åren til åren og plogas for ploger.

Åren uttales med tyk h. elle ~~hå~~ hån.

Kønnet bruktes som Tran Kjön.